

Ковальчук І.В.,
кандидат історичних наук
Житомирського державного
університету ім. І. Франка

УКРАЇНОЦЕНТРИЧНИЙ АСПЕКТ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Друга світова війна, у якій брала участь 61 країна, серед них і Українська Радянська Соціалістична Республіка, що була складовою Радянського Союзу. Ця війна проти нацистської Німеччини і її сателітів із самого свого початку мала «український фактор» – Україні у планах Третього райху відводилося провідне місце [11 серпня 1939 р. А. Гітлер казав: «Мені потрібна Україна, щоб нас не змогли ослабити голодом, як це було під час попередньої війни»]. У ході самої війни особливе ставлення до українського питання стало наглядним у політичних лідерів Радянського Союзу.

Уже сам хід Другої світової війни то особливо її закінчення засвідчило її «український вимір» – величезні людські жертви, матеріальні та економічні збитки, неоднозначне, найчастіше негативне, ставлення носіїв відновленої радянської влади до українського населення, яке перебувало на окупованих територіях. За даними демографів, жоден інший європейський народ, окрім хіба що євреїв, не зазнав у ХХ столітті таких величезних біологічних втрат як українці. Так, від початку Першої світової війни і до кінця Другої – від 1914 по 1945 рік на українських землях загинули кожен другий чоловік і кожна четверта жінка. Втрати населення України у цій війні обумовлені ще й тим, що кількість цивільних, які загинули, удвічі більша за українців, що одягнули військову форму. До розміру українських втрат близькі лише втрати населення на території сучасних Польщі і Білорусі.

Друга світова війна розколола історію українського народу на три епохи: довоєнну, воєнну й повоєнну. Український народ був в епіцентрі цієї війни з першого до останнього дня. Ба більше того, події, які її передували і

прискорили початок, безпосередньо стосувалися українців. Унаслідок Мюнхенської конференції і подальших подій вересня – листопада 1938 р. нацистська Німеччина, за потурання європейських демократичних країн – Великобританії і Франції, та за сприяння молодих держав із реакційними режимами – Польщі, Угорщини і Румунії «остаточно вирішила чехословацьке питання» – Чехословаччина зникла з політичної карти Європи.

Отже, україноцентричний погляд на Другу світову війну зумовлений логікою речей, самим перебігом подій та основне – наслідками для українського народу. Саме розкриття і демонстрація безмірної народної трагедії у найбільшій з усіх воєн людства і вирішальної ролі народу (а не влади чи режиму!) є головним завданням сучасних неупереджених та об'єктивних досліджень. Тому що таким є запит українського суспільства, у час складних і не завжди однозначних процесів демократизації, стали можливими аналітично-критичний розбір такої неординарної історичної епохи, як Друга світова війна, правдиве підсумування її наслідків та набуття уроків, створення повноцінної наукової історіографії для переосмислення і поглибленого вивчення історичного шляху українського народу в цілому та періоду минулої світової війни зокрема. Маємо сподівання, що глянцево-лакована офіційна версія історичних подій, яка відображала так званий «фасадний» варіант минулого – обґрунтування ролі партії, радянського керівництва, особисто Й. Сталіна у досягненні перемоги врешті-решт буде деконструйована як така, що не відповідає запитам сучасного українського суспільства, його моральному та інтелектуальному рівневі. Як свідчення того, застереження і дороговказ на майбутнє мають стати слова О. Довженка, які він записав у своєму щоденнику: «Мені важко од свідомості, що «Україна в огні» – це правда. Прикрита і замкнена моя правда про народ і його лихо. Значить, нікому, отже вона не потрібна і ніщо не потрібно, крім панегірика».